

Uusi Pikku Jättiläinen

JUSSI SIMPURA

Matti Tuomalan 400-sivuisen kirjan kansikuva näyttää kuva-arvoitukselta. Kuvasa on juomalaseista muodostettu kolmikerroksinen pyramidi. Ylimpänä on yksinäinen suuri lasi, joka on niin täynnä, että siitä tippuu pisaroita reunan yli alempiin kerroksiin. Toisessa kerroksessa on muutamia keskisuuria laseja, joihin on tippunut jo jonkin verran pohjan peitoksi. Alimpana on paljon pieniä laseja, joissa ei juomaa juuri näy. Tämä kuvaa monien suosimaa alas valumisen aatetta, jonka mukaan suurimman, rikkaimman lasin täyttäminen aina vain täydemmäksi täyttää myös pienempiä, köyhempiä laseja. Matti Tuomala osoittaa, että tällä aatteella ei ole katetta. Yhtä vähän on näyttöä siitä, että markkinat toimisivat täydellisen kilpailun ja täyden informaation varassa tai että kuluttajat toimisivat rationaalisesti. Kuitenkin näihin kaikkiin halutaan monella taholla uskoa ja rakentaa radikaaleja politiikkaratkaisuja. Kirjassa on johdannon jälkeen kuusi sisällöltään ja luonteeltaan erilaista lukua. Ensimmäinen luku esittelee kriittisesti taloudelliseen eriarvoisuuteen, oikeudenmukaisuuteen sekä hyvinvointivaltioon ja uudelleenjakoon liittyviä teoreettisuon-

toisia näkemyksiä. Toisessa luvussa Tuomala kokoaa yhteen tuloksia Suomen tulo- ja varallisuuserojen kehityksestä, suurelta osin omista ja yhteistyökumppaniensa monilukuisista tutkimuksista. Kolmannessa luvussa pohditaan, mistä syistä taloudellinen eriarvoisuus on ollut pitkään kasvamassa Suomessa ja muualakin – ja mitä siitä voi seurata. Esiin tulevat erilaiset talouspolitiikan linjausvaihtoehdot sekä tehdyt ratkaisut esimerkiksi veropolitiikassa. Neljäs luku kysyy, onko hyvinvointivaltion aika ohi; Tuomalan vastaus näyttää olevan: ei. Viides luku perustelee Tuomalan ehdotuksen verouudistukseksi Suomessa. Kuudennessa luvussa palataan kirjan peruskysymykseen: onko taloudellisen eriarvoisuuden kasvu väistämätöntä, kun otetaan huomioon mahdollisuudet vaikuttaa tuloeroihin veroilla ja tulonsiirroilla?

Kaikki luvut ovat täynnä asiaa ja varustettu tutkimukseen perustuvalla sisällöllä. Neljässä luvussa on erillinen liite teknisenluontoisemmille, aineistoja ja menetelmiä tai päättelytapoja koskeville kysymyksille. Näkökulmien, teorioiden ja tutkimustulosten runsaus tarjoaa varmasti paljon tarttumakohtia kriitikoille. Kriitikojen valmiutta li-

Matti Tuomala
Markkinat, valtio &
eriarvoisuus
Vastapaino, 2019

sää se, että Tuomala maustaa esitystään paikka paikoin purevilla huomautuksilla talouspolitiikan vaikuttajien ja valmistelijoiden ajattelutavoista. Saamme esimerkiksi kuulla, että presidentti Trumpia ei juuri tunneta lukumiehenä, tai että Suomen talouspolitiikassa on presidentistä ja pääministereistä alkaen moneen kertaan lipsuttu uskon puolelle, tiedosta piittaamatta. Talouspolitiikan keskustelijoille Tuomala suosittelee, että he voisivat ihan itse lukea Adam Smithin teksteistä muutakin kuin kaksi yleensä väärinymmärrettyä sanaa ”näkömätön käsi”.

Kirjan läpikulkevia teemoja ovat esimerkiksi tulonjako, optimiveroteoria, Suomen verotus uudistukset, tulonmuunto (palkkatulosta alemman verotuksen alaiseksi pääomatuloksi) ja taustalla eriarvoisuus, reiluus ja oikeudenmukaisuus. Erityisen paljon on esillä Suomen vuoden 1993 verouudistus ja sitä seuranneet eri toimet, jotka ovat voimistaneet suurtuloisimpien ja varakkaimpien muita parempaa tulo- ja varallisuuskehitystä.

Mikä kirja tämä oikein on: oppikirja, tietokirja, tutkimustulosten, teorioiden ja näkökulmien yhteen kokoaminen, poleeminen politiikan kritiikki, verotuksen uudistustarpeiden perustelu? Tämä on näitä kaikkia, oikea *Pikku Jättiläinen*, mikä tekee kirjasta sekä jännittävän että kuormittavan. Kirjassa on luettavaa kaikille, sykkipä sydän vasemmalla tai oikealla. Matti Tuomalalla se sykkii vasemmalla, eikä hän sitä peittele.

Hänen esityksestään käy ilmi, että talusteorioissa ja eriarvotutkimuksessa on kaikkialla paljon arvolatauksia ja ideologiaa, joka usein halutaan pukea oikeassa olemisen ja (ainoan) totuuden hahmoon.

On vaikea kuvitella, että Suomessa voisi lähivuosina esiintyä uskottavasti ministerinä, johtavana virkamiehenä tai keskeisenä journalistina, jollei ole tutustunut Matti Tuomalan kirjaan. Luku-urakka on melkoinen, ja

siihen sisältyy myös vaatimus luetun kriittisestä ymmärtämisestä. Vasta sen jälkeen voi lukea myös kohdistaa kritiikkiä Tuomalan päätelmiin. Ne on kirjassa esitelty selkeästi ja luettavalla tyyllillä, mikä auttaa tasokkaan kritiikin esittämisessä. Lukijaa on kuitenkin syytä varoittaa, että ahmimalla lukeminen voi tukehduttaa, vaikka kirjan sisältö voisi siihen houkuttaa.

Donitsitaloustieteestä apua maailman ongelmiin?

HANNU UUSITALO

Kate Raworth on brittiläinen taloustutkija, joka on toiminut muun muassa kansalaisjärjestö Oxfamin tutkimusjohtajana ja ollut laatimassa YK:n kehitysraportteja. Vuonna 2017 hän julkaisi kirjan *Doughnut Economics – Seven Ways to Think Like a 21st Century Economist*. Se on saanut tunnustusta tärkeänä taloutta koskevana puheenvuorona. Kirja on valtavirtataloustieteen kritiikkiä, mutta vahvemmin se on hahmotelma uudesta taloustieteestä, jossa ekologinen, sosiaalinen, poliittinen ja taloudellinen kestävyys on ytimessä taloudellisen kasvun sijaan. Terra Cognita -kustantaja ansaitsee tunnustusta: kirja ilmestyi Juha Pietiläisen suomentamana jo vuonna 2018 nimellä *Donitsitaloustiede – seitsemän tapaa ajatella kuin 2000-luvun taloustieteilijä*. Luin kirjan kuitenkin alkukielellä.

Raworthin keskeinen ajatus on tavallaan itsestään selvä. Jokaiselle sosiologille (ja monille muille yhteiskuntatieteilijöille) on selvää, että taloudellinen kasvu on keino, ei päämäärä. Sosiologit ovat tehneet hyvinvointitutkimusta jo 1970-luvulta alkaen, ja muun muassa kansainvälisten organisaatioiden kehittämät sosiaali-indikaattorit osoittavat, että kasvua ei pidetä päämääränä.

Raworth kuvaa hyvin, että monet ekonomistit, erityisesti klassisen taloustieteen edustajat, ovat olleet tällä kannalla. Suomalaisista vanhan polven taloustieteilijöistä tulee mieleen Hugo E. Pipping, joka 1930-luvulla korosti elintason parantamista talouden päämääränä. Muutamat nykytaloustieteen huipunimet ovat kaivanneet taloustieteeseen tästä lähtökohdasta kumpuavia muutoksia.

Kate Raworth
Doughnut Economics
Seven Ways to Think Like a 21st
Century Economist
Penguin Random House, 2017

Omat keskusteluni nykyisten suomalaisten taloustieteilijöiden kanssa vahvistavat käsitystä, että valtaosa heistä pitää kasvua keino, ei tavoitteena. Raworthin keskeinen pointti on kuitenkin se, että taloustieteen opetuksessa ja tutkimuksessa tämä lähtökohta unohtetaan jo alkuunsa. Paul Samuelson, modernin taloustieteen oppi-isä, kehitti talusteoriaa olettaen, että kasvu on taloustieteen tutkimuskohde ja talouden liikkeelle paneva voima. Samalla tiellä ollaan edelleen. Taloustiede on onnistunut kehittämään mallejaan vahvan matemaattisen ja tilastotieteellisen välineistön avulla. Tällä ta-